

سید عظیم حسینی

مروری بر عضویت افغانستان در سازمان تجارت جهانی

قسمت اول

قبل از اینکه به اصل موضوع پرداخته شود لازم است نکات چندی پیرامون ایجاد و تاریخچه سازمان تجارت جهانی گفته آید. نخستین بحران بزرگ اقتصادی جهان (۱۹۲۹-۱۹۴۰) نظر به عمق و وسعتی که داشت این پیام روشن را به جهانیان رسانید که اقتصاد جهان نسبت به گذشته بطور بی پیشینه در هم تنیده و هرگاه یک کشور به مشکل جدی اقتصادی مواجه شود دیگران در امان نمانده و به سرعت اقتصاد جهانی را به بن بست میکشاند، بخصوص اگر این مشکل در یکی از کشورهای بزرگ و پیشرفته اقتصادی رونماگردد. چنانچه بحران اقتصادی که در اواخر سال ۱۹۲۹ میلادی در امریکا آغاز و تا اوایل دهه ۱۹۴۰ ادامه یافت، عمیقترین و درازترین رکود اقتصادی در دنیای صنعتی بود که نه تنها اقتصاد امریکا بلکه اقتصاد جهان را نیز سخت متاثر ساخت. این بحران، اقتصاد بزرگ امریکا را با سقوط ناگهانی تولید و فروش کالاهای مختلف مواجه ساخته و افزایش غیرمنتظره و بی سابقه بیکاری را در امریکا بوجود آورد. تاثیرات این بحران به حدی وخیم و ویران کننده بود که علاوه بر ایجاد چالشهای بزرگ داخلی برای کشورهای، زمینه شعله ور شدن جنگ دوم جهانی را نیز در قبال داشت. این همه چالشها باعث آن شد تا موازی با ارائه نظریات جدید از طرف علمای اقتصاد پیرامون تجارت و اهداف آن، تجارت به یک موضوع مهم جهانی مبدل گردید و آهسته آهسته تحرکاتی منجانب یکتعداد کشورهای در جهت تنظیم امور تجارت بین المللی آغاز شد. در حالیکه جنگ دوم جهانی به شدت خود ادامه داشت، در کشورهای "متفقین" بحثها و تلاش های پیرامون اتخاذ تدابیر جهت ایجاد موانع برای جلوگیری از چنین جنگهای تباہ کن در آینده،

بروز احتمالی فاجعه اقتصادی و ایجاد نظام اقتصادی و تجاری نوین بعد از جنگ
براه انداخته شد.

در سال ۱۹۴۱ منشور اتلانتیک و در سال ۱۹۴۲ موافقتنامه وام و اجاره یکی پی
دیگری به امضاء رسید. طی مدت رکود بزرگ اقتصادی، افت بزرگ در تجارت
و سایر شاخص‌های اقتصادی دیده شد. عدم وجود تجارت آزاد توسط بسیاری به
عنوان یک عامل اصلی رکود در نظر گرفته شد. فقط در طول جنگ جهانی دوم
رکود اقتصادی در ایالات متحده به پایان رسید. در جریان جنگ در سال ۱۹۴۴،
روزولت رئیس جمهور وقت امریکا کنفرانسی را با شرکت ۴۴ کشور در برتون
وودز (Bretton-Woods) امریکادعوت نمود تا روی موافقتنامه مذاکره
نمایند که منظور آن رفع موانع ملی در تجارت به هدف جلوگیری از بحران‌ات
اقتصادی در جهان بود. این گردهمایی چون در برتون وودز دایرشد بنام کنفرانس
برتون وودز Bretton-Woods Conference مشهور گردید. تدویر این
کنفرانس دو تغییر بزرگ را در جهان بدنبال داشت که عبارت از پایان اقتصاد
ناسیونالیستی و شکل‌گیری سیستم اقتصاد جهانی به شیوه لیبرال امریکائی بود.
جان مینارد کینز و هری دکستر وایت طراحان نظریات جدید در سطح جهانی
بودند که ساختار اقتصادی جهان بعد از جنگ جهانی دوم بر اساس نظریات آنها
شکل گرفت و امریکاب عنوان قدرت برتر اقتصادی، سیاسی و نظامی مطرح شد.
طرح علمای فوق الذکر شامل مسایل آتی میشد:

- ۱- تجارت بر اساس اندیشه‌های لیبرالیسم، از طریق انجام مذاکره در
مواردی که قبلاً توافق نشده بود لازمی پنداشته شد.
 - ۲- گسترش تجارت آزاد و توافق در مسایل جاری.
 - ۳- توافق روی ثابت نگه داشتن مبادلات مالی و ارزش پول.
- کنفرانس برتون وودز دو هدف اصلی داشت که عبارت بود از:
- اول- تعیین نرخ ثابت سیستم پولی بین‌المللی.
 - دوم- ایجاد رژیم مبادله.

هدف اول قاعده مند کردن و وحدت رویه اقدامات بانک جهانی و صندوق
وجهی بین‌المللی و بعدها توافق نامه عمومی تعرفه و تجارت (General
Agreement on Tariffs and Trade) که بطور خلاص گات (GATT) نامیده

میشود، و هدف دوم کنفرانس، پیگیری ثبات کنیزی و سیاستهای رفاه اجتماعی است. کنفرانس برتون وودز توسط کشورهای متحد شامل امریکا، بریتانیای کبیر و فرانسه سیستمی رابه وجود آورد که بر مبنای آن، یک ارز مشترک که "دالر امریکائی" بود انتخاب و ارزهای دیگر و طلا بر حسب دالرتعیین ارزش شدند. در واقع بعد از کنفرانس برتون وودز اصطلاحات جدید مانند "تجارت جهانی" و "تجارت آزاد" شامل قاموس اقتصاد جهان گردیده و اساس آنها بطور رسمی گذاشته شد. در نهایت کنفرانس برتون وودز موفق شد اساسات سازمان های جدید مانند توافقنامه عمومی تعرفه و تجارت (GATT) که بعدا به سازمان تجارت جهانی (WTO) ارتقا یافت، صندوق وجهی بین المللی یا صندوق جهانی پول (IMF) و بانک بین المللی بازسازی و توسعه (IBRD) که در سال های بعدی به بانک جهانی (WB) مبدل شد، را جهت تسهیل تجارت بین المللی پایه گذاری نماید. برای جلوگیری از رکود که راه اندازی قوانین و نهادها برای تنظیم اقتصاد سیاسی بین الملل بود، صندوق بین المللی پول و بانک بین المللی بازسازی و توسعه را ادامه دادند (که بعدها به بانک جهانی و بانک تسویه بین المللی تقسیم شد). این سازمان ها پس از آنکه کشورها به اندازه کافی این توافقنامه رابه تصویب رساندند در سال ۱۹۴۶ عملیاتی شدند. در سال ۱۹۴۷، به تعداد ۲۳ کشور با توافقنامه عمومی تعرفه و تجارت (General Agreement on Tariffs and Trade) برای ترویج تجارت آزاد موافقت کردند. پس از ختم جنگ دوم جهانی پروسه تلاشهای کشورها برای ایجاد ساختارهای مناسب به منظور جلوگیری از منازعات مختلف سیاسی و تجاری دوام یافت تا در بخشهای تجاری و مالی از طریق سیاسی توافق های بدست آید. در نهایت امر این تلاشها به ثمر رسید و یک فرایند وسیع و پیچیده مذاکراتی موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (General Agreement on Tariffs and Trade - یا گات (GATT) به عنوان نهاد متولی مدیریت مناسبات تجاری چندجانبه طرح ریزی شد. در سال ۱۹۴۶ بر اساس پیشنهاد ایالات متحده امریکا کنفرانسی با اشتراک نمایندگان یکتعداد از کشورها دایر گردید تا مسائل مربوط به منع محدودیت های کمی، کاهش حقوق گمرکی و در نهایت تأسیس یک سازمان بین المللی تجاری در دست اجرا قرار داده شود. کنفرانس بتاريخ ۱۸ اکتوبرالی ۲۶ نومبر سال ۱۹۴۶ دایر و موضوعات شامل

اجندا مورد بررسی همه جانبه واقع شد اما از آنجائیکه اختلافات نتوانست راه حل یابد، این نشست جهانی بی نتیجه ماند. اعضای اشتراک کننده در پرنسیپ پذیرفتند که پیگیری مسئله تأسیس يك نظام تجاری چندجانبه برای یک جهان امن وبدون جنگ یک نیاز حتمی است. بعداً این موضوع در سازمان ملل متحد تعقیب و جهت اتخاذ ترتیبات تدویر کنفرانس جهانی درباره تجارت بین المللی کمیته ای متشکل از نمایندگان چند کشور در شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل ایجاد شد. این کنفرانس در سال ۱۹۴۸ (۲۱ نومبر ۱۹۴۷ تا ۲۴ مارچ ۱۹۴۸) در هوانا پایتخت کیوبا با اشتراک نمایندگان ۵۶ کشور تدویر یافت و پیش نویس منشور تجارت جهانی که به همت کمیته مؤظف تهیه شده بود بدسترس اعضا قرار گرفت. در کنفرانس پیرامون پیش نویس منشور تجارت جهانی بحث های داغ و همه جانبه انجام شد، اما رسیدن به توافق کلی نسبت مخالفت نمایندگان کشورهای در حال رشد به مشکل مواجه شد. از جمله ۵۶ کشور حاضر در کنفرانس، صرف ۲۳ کشور پیشرفته و صنعتی بخشی از منشور تجارت جهانی را در يك قرارداد ۳۴ ماده ای تنظیم نموده و در ۳۰ اکتوبر ۱۹۴۷ به امضاء رسانیدند و این قرارداد همان موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت میباشد که بطور خلاص بنام گات "GATT" مشهور است. ادامه دارد